Цана асобнага № 40 кап.

Вольная Беларусь

ТЫДНЁВІК
палітычны і літэратурны

УМОВЫ ПАДПІСКІ:

На год . . 12 р. —
На поўгода . 7 р. —
На 1 месяц . 1 р. 50 к.

Перамена адрэсу 50 к.

Ніхай жыве нізалежная Беларусь!

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі:
г. Менск, Захараўская, 18.

ГОД ВЫДАННЯ II.

№ 30. 3-го верэсьня 1918 г. № 30.

Нашы месты.

(Гістарычныя нарысы паводлуг кнігі Семенава „Россія“).

(Глядзі № 2.).

Менск.

У 1839 г. у Менску адбылося злучэнне вуніятау с праваслаунаю цэркаую. Касуючы вуніяцтво, маскоускі урад кіравауся мэтай абрусення. Гэта была палітыка царыцы Катарыны II, каторая глядзела на Беларусь, як на край, заселены вялікарускім племям і цяпер толькі прылучаны да Масквы. Яна першая стала патурацъ пераходу вуніятау у праваслауе, і у гэтай справе ей шмат дапамагалі самі вуніяцкія сьвяшчэннікі, пакрыуджаныя палякамі і ніразумеуншымі хітрай палітыкі Катарыны. Трэба зазначыць, што з усіх маскоуцау царыца Катарына лепш за усіх разумела, што с сябе уяуляе Беларусь. Маскоускае грамадзянство саусім ні разбіралося у гэтым. Гэта відаць з дарожных запісак вучонага акадэміка Севергіна, каторы, трапіушы у праваслауную цэркау на Беларусі, дзівіуся, што набажэнство тут натта падобнае да грэка-расійскаго, і усіх беларусау залічыу «схізматыкамі».

Цар Павал адступіу ад палітыкі свае маціяры і дау перавагу польскім уплывам у краю. Дзякуючы яму, маскоускае грамадзянство і вырабіло сабе погляд на Беларусь, як на польскі край. Ен бараніу вуніятау ад прымусоваго далучэння да праваслауя, але аддау вуніяцкую цэркау пад загад лацінскай. Гэта урадавая мера стала спрыяць пераходу вуніятау у каталіцтво. Але пры цару Паулу было зроблено адно і добрае дзело: была аднаулена судовая чыннасьць паводлуг Літоускаго Статута. Законадауство Літоускаго Статута разам с пазьнейшымі соймавымі ухваламі было далека лепшае за тыя законы, якімі Масква справавалася ад часоу цара Алексея Міхалавіча. Маскоускія законы таго часу давалі поуны прастор для судоваго надужыцця. Тым часам, Беларусь на працягу вякоу судзілася і устанаулала свае грамадзянскія адносіны па Статуту, і аднауленне яго выклікало радасьць і надзеі. Але ні на доуга.

Хутка расійскі урад саусім умацавауся на поглядзе абрусення. Гэта было пры цару Мікалаю. Пры ем сталі ужывацца самыя рашучыя меры. Пачалося с таго, што сталі зачыняцца школы, каторыя былі пад загадам вуніятау. Маскоускі урад натта баяуся шырокаго росквіту мейсцовай Беларускай школы і у 1834 г. была закрыта палавіна усіх школ на Беларусі, каторыя утрымліваліся скарбам. Вялікаруская мова заводзілася у школах, у розных урадавых установах і, нарэсьці, быу скасован Літоускі статут. Пачалося агульнае злучэнне вуніятау с праваслаунымі. Нікаторыя губэрнатары і прадажныя архіерэі выяулялі такую старраннасьць у справі злучэння, што нават расійскі урад змушэн быу супыняць іх, каб ні занатта дражніць вуніятау. Але глаунае кірауніцтво абрусіцельнаю палітыкаю на Беларусі было у асьцярожных і разумных руках Язэпа Семашкі, вуніяцкаго біскупа літоускай дыэцэзіі, каторы быу душою сэкрэтнаго камітэта, заложаннаго царом Мікалаем I. Язэп Семашка хітра і асьцярожна выпауняу заданні маскоускай палітыкі. Яго плян складауся с таго, каб памаленьку і паступова зблізіць вуніяцкую цэркау с праваслаунаю. Былі ужыты усякія заходы дзеля таго, каб перапыніць уплыу на справы вуніяцкай цэркві чорнаго вуніяцкаго духавенства, каторае цьверда стаяло на сваем нацыянальным беларускім грунце. Затым, пачалася надворная пераробка вуніяцкіх цэркваў: ставілі іконастасы, заводзілі набажэнство па кніжкам маскоускаго друку. Ніпакорлівых сьвяшчэнікау ссылалі у Маскоушчыну, або ухілялі с пасадау. Была ужыта нават палітычная хітрасьць. Маскоускі урад зрабіу замер, што хочэ умацаваць вуніятау, дзеля чаго назначыу новых вуніяцкіх біскупау: Базыля Лужынскаго, Антонія Зубко (у Менск) і Іосафата Жарскаго. Але у лік біскупау падбіраліся асобы пэуныя для маскоускаго ураду, гатовыя зрабіць усе, чаго ад іх пажадаюць. Усе гэта рабілося пад кірауніцтвам Язэпа Семашкі. Заміналі толькі Семашку мітрапаліт Язэп Булгак і, памылкова назначаны біскупам, Іосафат Жарскі, але яны хутка памерлі. Калі усе папярэднія заходы былі выпаунены і усе перашкоды ухілены, тагды тры вуніяцкія біскупы, падабраныя, як мы бачым урадам,—Базыль Лужынскі, Язэп Семашка і Антоні Зубко,— напісалі у Полацку у 1839 г. акт аб злучэнні вуніяцкай цэркві с праваслаунаю. На першых парах былі астаулены у цэрквах шмат якія асаблівасьці вуніяц-

Драматычны Гурток пры Т-ве Ахвотнікоў Беларускага Народнага Штукарства у Петраградзе-1918 г.
Dramatyčny Hurtok pry T-wie Achwotnikoŭ Biełaruskaho Narodnaho Štukarstwa u Pietrahradzie - 1918 hod

каго звычаю і ухвалено было ні забараніць сьвяшчэннікам памінаць на эктэніях і сынод і папу. Такім чынам адбыуся гэты важны акт злучэння вуніятау с праваслаунымі, зьнішчыушы беларушчыну як у цэркві, так і у пачатковых школах, каторыя у той час утрымовываліся пры цэрквах.

У 1839 г. быу расчышчэн пляц на цяперашнім саборным пляцу, каторы раней называуся «Новым Рынкам», а потым Александраускім паркам, бо тут быу пастаулен помнік цару Александру II. Гэтае мейсцо было пакрыто ямамі і равамі і зарастало травой. Да 1840 г. тут адбываліся кожную нядзелю гандлі, каторыя потым перанясьліся за место, а на пляцу пад час кантрактау рабіліся толькі часовыя крамкі з мейсцовымі таварамі, як сукно фабрык Скірмунта, Слатвінскаго, абуткі з Менска і бавэлняныя тканіны фабрыкі Тышкевіча з Лагойску і г. д..

11-го чэрвеня 1881 г. у Менску быу вялікі пажар, і горад пацярпеу страт на 6 мільёнау рублеу. У апошнія часы у Менску многа было гімназію і рэальных вучылішчау, як скарбовых, так і прыватных; духоунае праваслаунае вучылішчо і сэмінарыя, настауніцкі інстытут, гарадзкія вучылішчы і шмат пачатковых расійскіх і жыдоускіх школ. С 1917 г. у месьці пачынаюць закладацца розныя грамадзянскія беларускія інстытуцыі: тэатры, клюбы, народныя будынкі і г. п..

У цяперашні час Менск самы вялікі горад на Беларусі і, займаючы цэнтральнае становішчо у нашым краю, ні дарма завецца сэрцам Беларусі. Менск — цэнтр беларускаго руху. Адгэтуль цяпер пашыраецца беларускі рух і беларускі друк па усей Беларусі. Менск-жа быу тым мейсцам дзе адбыуся першы усебеларускі конгрэс, палажыушы пачатак адналенню ідэі дзяржаунай нізалежнасьці Беларусі.

Паводлуг перапісу 1897 г. у Менску лічыцца $91^1/_2$ тысяч насяленна, у тым ліку праваслауных 21 тысяча, каталікоу 15 тысяч і 50 тысяч жыдоу; рэшту складаюць жыхары іншых вызнанняу і, паміж іншым, магамэтанскаго, бо татары жывуць у Менску с часоу вялікаго князя Вітаута.

Я. Л-к.

Вольная трыбуна.

Беларуская мова у пачатковай школі, як фактар культурнаго адраджэння народа.

Гаворучы аб патрэбі выкладання навукі у пачатковых школах у беларускай мове, я гэтым ні адмауляю патрэбы і карысьці вялікарускай мовы у нашай школі, як і усякай іншае. Але, калі мы хочэм, каб вучні, скончыушы школу, добра ведалі хоць адну мову, дык абавязкова павінны даць належнае мейсцо у школі беларускай мові. Бо пры цяперашняй пастаноуцы школьнаго навучэння выходзіць тое, што вучань, скончыушы пачатковую школу, ні умее гаварыць ні па маскоуску, ні па-беларуску.

Шмат хто з нашых настаунікау баіцца заводзіць у школах беларускую мову толькі дзеля таго, што, на іх думку, ад гэтаго можэ папсавацца „руская" (вялікаруская) мова. Ні кажучы ужо пра тое, што тут нейкае прыкрае ніпаразуменне, паводлуг каторага чамусь беларуская мова псуе вялікарускую, а ні наадварот, але і сама зазначэная асьцярожнасьць і страх ні мае пад сабою грунту.

Гэты страх, што беларуская мова можэ чаму ніб̆удзь пашкодзіць,—ні мае сэнсу і выклікаецца, трэба думаць, ніясным разуменнем выкладання вялікарускаго языка у нашых школах. Гэтае перакананне я выношу, як с свае асабістае пяцігадовае практыкі, так і з многагадовае практыкі майго суседа па школі, К-а. Мы штодня рабілі ад 1 да 2 чытанняу у клясі па-беларуску. На гэтакіх лекцыях тлумачэнні і адказы даваліся па-беларуску. У час перамен і, наогул, у зашкольны час мы з вучнямі гаварылі па-беларуску. Апрач таго, у сваіх школах мы ставілі кожны год ні меньш двух дзіцячых спэктакляу у беларускай мові (да рэчы сказаць, заусюды меушых вялікі усьпех). Вялікаруская мова ад гэтаго нічагутка ні траціла. Наадварот, школа майго суседа па разуменню вялікарускаго языка лічылася інспэктарам адною з лепшых.

Пры навучэнні вялікарускай мовы беларускі язык ні толькі ні перашкаджае але навят дапамагае, бо мае многа падобнаго з вялікарускаю мовай. Наогул-жа кажучы, навучыць добра гаварыць і пісаць па-вялікарускі ні можэ ніводная наша пачатковая школа, нават пры самай энэргічнай рупнасьці у гэтым кірунку. Ні дапаможэ тут ні ігнараванне, ні самая сьцісная забарона ужываць у школі беларускую мову.

Гісторыя і географія Беларусі павінны выкладацца у школах на беларускай мове, ні кажучы ужо пра творы роднай літэратуры. Творы роднаго беларускаго прыгожаго пісьменства як для дзяцей, так і для дарослых, зусім зразумелы і цікавы ужо толькі затым, што уся наша сучасная літэратура адбівае тое жыцце і варункі, у якіх пастаянна зварачаюцца дзеці.

Як вучань, наогул, можэ навучыцца разумець жыцце, калі ен ні ведае таго у каторым сам жыве?

Як ен можэ любіць і разумець, наогул, людзей, калі ні любіць і ні разумее с цеплым паэтычным пачуццем тых, каго бачыць кожны дзень?

Як ен, нарэсьці, будзе разумець тое грандыознае і вялікае, што дзеецца недзе за трыдзевяць зямель, калі ен ні ведае, ні разумее і ні любіць таго маленькаго і шчуплаго, каторае варушыцца штодня перад яго вачыма?

Творы беларускаго прыгожаго пісьменства с дамініруючым у іх элемэнтам закахання і спачуцця да многанакутнаго беларускаго народу, як ні тра' лепш дапамагаюць разумець абкружаючае нас жыцце, адкрываючы багацце запытанняу і пажаданняу, (гэтак бедных і мізэрных для ніумеючых з любою цікавасьцю і надмечаць) для душы дзіцяці. Праймаючыся тым закаханнем, якое праглядае с кожнаго радку нашаго прыгожаго пісьменства, дзеці пачынаюць бачыць, разумець і любіць тое, чаго раней зусім ні прыкмечалі, і усе навокала пачынае уяуляцца ім у новым выглядзе. Яны становяцца больш сьвядомымі, больш спачуваючымі і добрымі.

Вучыць трэба па беларускаму лемэнтару, каб ад першае ужо кніжкі патыхнуло на вучня усім родным і знаемым: родным словам, родным малюнкам, апаведаннямі і казкамі.

Што тычыцца выкладання сваіх думак на паперы, то трэба зазначыць, што у нашых пачатковых школах гэта навука стаіць натта дрэнна. Дзякуючы пануючай у нашых школах вялікарускай мове, дзеці ні могуць зьвязаць і двух думак на паперы „па-руску". Трэба сказаць, што у вучняу нашых пачатковых школ ні хватае слоу і зваротау па вялікарускай мове, бо думаюць дзеці саусім ні па-вялікаруску, а па-беларуску. Дзеля таго работа пры выкладанні сваіх думак на паперы вельмі ацяжаецца тым, што вучань увесь час затурбован або прыдумываннем слоу, або перакладам з беларускаго на вялікарускі язык. Досыць часта такі пераклад выпауняецца за дапамогаю кніжкі. Турбуючыся аб падборы кніжных (вялікарускіх) слоу і зваротау, вучань забываецца аб зьмесьці свайго твору, бо, зразумело, што ен меньш за сталаго можэ служыць двум багам.

Ні знаходзячы у кніжках таго, што памагло-б яму выказаць сваю, падчас спрытную і арыгінальную, думку, вучань зусім ні заносіць яе у свой твор, ведаючы, што усе роуна яна будзе закасована чырвоным атрамэнтам, калі запішэцца ні так, як у кніжцы (ні па-вялікаруску). Гэтым надворным бокам працы у вучня, як кажуць, зьвязываюцца рукі і ногі. Ад гэтаго вучань апатычна адносіцца да свае работы, твор яго ні мае жаднаго зьместу і робіцца шэрым, шабляновым с хібаю натуральнасьці і шчырасьці. Зразумела, што такое выкананне работы ні можэ спрыяць разьвіццю вучня.

І вельмі шкода, што нашыя настаунікі да гэтаго часу ні хочуць браць прыкладу з лепшых з.-эуропэйскіх школ, дзе вучні складаюць свае творы такою мовою, каторую яны гавораць у сябе у хаці.

Вучыць выкладаць свае думкі на паперы у сваей роднай беларускай мове, можна пачынаць з другога году. Выкладаючы у роднай мове, вучань думае вольна, пішэ шчыра і проста,—адным словам, творыць, калі, разумеецца, тэматы выбіраюцца спадручныя, з мейсцоваго жыцця, а тым больш з жыцця самых вучняу. Вядома, на правопіс, а гэтак сама і на гладкасьць стылю на першых парах ні трэба зьвяртаць увагі. Усе гэта павінна прышчэпляцца паступова і вельмі асьцярожна. Калі-ж на тэхніку націскаць с пачатку, дык толькі адбіваецца у вучня ахвота да работы. Чым маладзейшы вучань, тым больш увагі настаунiку трэба зьвяртаць на разьвіцце сілы уяулення і цікавасьці. Успрытніушы цікавасьць, фантазію (уяуленне) і здольнасьць льогічна выкладаць свае думкі на паперы у роднай беларускай мове, вучні с часам легка навучацца і чужой мовы і стануць пісаць творы і у гэтай апошняй.

Творы на тэматы з роднаго быту у роднай мове разауюць у вучнях інтэрэс да уласнаго бадання над жыццем, што дасьць ім магчымасьць глыбей узірацца навокала, адчуваць сэнс і поэзію абкружаючаго жыцця і роднае мовы і мацней палюбіць усе роднае, скуткам чаго зья-

там княгіні Радзівілл у Ігуменскім павеці адчынены тры беларускія пачатковыя школы, апрач таго чатыры школы намечаны да адкрыцця у бліжэйшы час.

У м. Узьдзе, Ігуменскага павету памянёная земляўласьніца адчыняе рамесьленае вучылішчо для селянскіх дзяцей.

Беларускі тэатр. Апошнімі часамі штотыдня ставяцца у Менску беларускія спэктаклі. Першае «Т-ство Драмы і Камэдыі» раскалолася на дзьве трупы ні на шкоду, а на карысьць для беларускага тэатру. Трупы пачынаюць конкурыраваць, што прымушае іх зьвяртаць больш увагі на акуратнасьць пастаноўкі спэктакляў. Зьявілося шмат новых сцэнічных твораў, як «Бутрым Няміра», «Манька», «Каліcь», «Чорт і Баба» — Ф. Алехновіча, «Цётка з Бразыліі» — пер. з ангельскага Ждановіча і шмат інш.. Адным словам, новазаклaдзеныя трупы, вырасшыя на руінах Першага т-ва Беларускай Драмы і Камэдыі, — Беларускі Народны Тэатр пад кіраўніцтвам Ф. Алехновіча, і Беларускі Нацыянальны Тэатр пад кіраўніцтвам Ф. Ждановіча,— пачынаюць працаваць як сьледна. Стаўшы на грунт вольнай канкурэнцыі, яны хутка дабьюцца таго, што будуць абыходзіцца без пабочнага падтрымання.

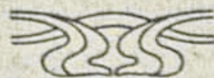
Сярод уцекачоў. Уцекацкая камісія Рады Беларускай Н. Р. пастанавіла прасіць нямецкіх уласьцей дазволіць камісіі пасылаць сваіх прадстаўнікоў у гэтакія уцекацкія пункты: Баранавічы, Маладэчна, Гомль, Магілеў, дзе у цяперашні час маецца вялікі лік беларусаў-уцекачоў.

Беларуская краевая выстаўка. 1-го верасьня адкрыецца у Менску Беларуская краёвая выстаўка. Для выстаўкі выдрукованы каталёгі на беларускай, нямецкай і польскай мовах. Ініцыятарам выстаўкі зьяўляецца доктар археолёгіі Іппель; яму шмат дапамагаў вядомы беларускі дзеяч І. Луцкевіч.

Беларускія настаўніцкія курсы. На беларускія настаўніцкія курсы, каторыя адчыняюцца 1-го верасьня, закліканы лектарамі грамадзянскія дзеячы. Сярод іх маецца вядомы археолёг пан Сьнітка, каторы будзе выкладаць на курсах гісторыю мм. Слуцка, Менска і археолёгію.

Ушанаванне памяці Ф. Скарыны. У ванядзелак 19-го жніўня (па ст. ст.— 6-го жніўня) адбылася 401-я рочніца істнавання беларускага друку. Гэтая рочніца злучаецца з днём ушанавання памяці слаўнага нашага вучонага Францішка Скарыны, пераклаўшага Быблію на беларускую мову. 6-го жніўня 1517-го г. выйшаў у сьвет беларускі псалтыр, перакладзены і выдрукованы стараннем Ф. Скарыны.

Летась наш тыднёвік «Вольная Беларусь» адсьвяткаваў память Скарыны тым, што выдаў «залаты нумар» тыднёвіка с артыкуламі аб Скарыні і яго значэнні у культурным поступі беларускага народа. Цяпер гэтага нумару у прадажы віма і яго можна бачыць толькі, як бібліографічную рэдкасьць.

Пытанне аб беларускай тэрмінальогіі.

Ліст да рэдакцыі.

Шаноўны пане рэдактару!

Зьвяртаюсь да Вас с просьбаю даць мейсцо на старонках «Вольнае Беларусі» майму лісту. Здаецца мне, што пытанне, якога дотаркаюся я, мае вялікую вагу у справі эдукацыі. Рэч вось у чым. Як ведама, цяпер у нас на Беларусі пачынаюць выходзіць падручнікі па розным навукам. Ні таркаючыся іхнае годнасьці с погляду педагогічных вымаганняў, я хачу зьвярнуць увагу грамадзян на апрацоўку тэрміналёгії.

Ведама, што беларуская мова у гэтым зусім ні мела разьвіцця, і цяпер мы мусім за кароткі час зрабіць тое, што звычайна робіцца на працягу цэлых пакаленняў. Вось тут і можэ спаткаць нас ніспадзеваная бяда. Раскіданыя па ўсіх абшарах Беларусі і нават у значным ліку звонку яе, нашы сьвядомыя сілы прымушэны апрацовываць тэрміналёгію паасобку, а гэта пагражае рознагалосіцай і вялікай спакусай увясьці гатовыя тэрміны іншых народаў: расійцаў і украінцаў, прыдаўшы ім беларускую гаворку. Гэтай прыгоды нам трэба унікнуць усімі заходамі. Дзеля таго я прапанаваў-бы вось што:

У Менску ці Вільні, дзе знойдзецца больш сіл, злажыць, такую камісію, якая-б узяла на сябе абавязак выпрацаваць тэрміналёгію па усіх прадметах школьнага навучання. У гэтую камісію павінны пасылацца усе проэкты тэрміналёгій, каб з розных зрабіць аднастайную. Толькі такую апрацованую тэрміналёгію друкаваць у прэсі. Такім чынам можна унікнуць таго сумнага зьявішча, якое бачым мы у украінцаў, дзе, прыкладам, кожны падручнік граматыкі мае сваю тэрміналёгію.

Другое, на што я хацеў-бы зьвярнуць увагу, гэта — размыванне нашае мовы чужаземнымі славамі і складам гутаркі. У слоўніку Носовіча ёсьць шмат слоў, якія цяпер ужо зусім ні ужываюцца дзеля таго, што іх выпіснулі папсованыя расійскія. Мы кажэм «шчот», замест «рахунак», «плотнік» замест «даілід» ці «цесля», «савет» замест «рады» і т. д.. Шмат можна зазначыць такіх слоў ні толькі у будзённай гутарцы нашых людзей, але і ў творах нашых пісьменнікаў. Трэба зьвярнуць увагу і на ўплыў польскае мовы. У нас зусім абыклае слова «напрыклад», ці «паводлуг», тагды як наша мова вымагае казаць «прыкладам» і «подлуг».

Будзем дбаць аб красе і чыстаце мовы. Без гэтага будзе ні мова, а якісь жаргон, мешаніна расійскіх і польскіх слоў і выразаў.

Пры стварэнні тэрміналёгіі нельга абмяжовывацца толькі будзеннай гутаркай селянскага люду. Гэтая гутарка, пэўня, заўсягды будзе найбагацейшай скарбніцай нашае мовы, але і нельга адкідаць багацця разуменняў і выразаў, якое знаходзіцца ў старых дакумэнтах нашага дзяржаўнага жыцця.

Калі мы натрапім на такое слово, каторае мы яшчэ ні чулі каля сябе, гэта ні прычына, каб зусім ні ужываць яго дзеля навучнае мэты.

Трэба дазнацца які сэнс мае корэнь гэтага слова, і часта можэ быць, што яно лепей адпавядае таму панацію, для якога у цяперашнія часы ужываем новае, ўзятае с чужой мовы.

Трэба памятаваць, што у мінуўшчыні мы былі і багацей і асьвечней, чым цяпер.

Побач з матэрыяльным збожэннем йшло і зьнішчэнне нашага духоўнага багацця. Подлуг таго, для нас адкапыванне пасярод памятнікаў забытае старыны выйшаўшых з ужывання выразаў, слоў, асобных абаротаў гутаркі, будзе ні павярненне назад, а паступовае разьвіцце мовы.

Так сама магчыма тварыць новыя словы, калі браць корэнь ужо істнуючага і рабіць вывадныя. Прыкладам, ёсьць у нас слово «поперак», але німа такога, якое адпавядае грэцкаму «дыямэтр».

Расійскае «папярэчнік» у нас мае зусім іншы сэнс. Магчыма стварыць новае слово «перакавік», «празмернік», хоць такія словы будуць с пачатку і вельмі дзіўнымі.

Німа у нас слова «параллельный», —магчыма стварыць тэрмін «паўзбягучы», уважаючы на тое, што «паралюю» па нашаму—«паку паўз».

Працуючы цяпер над падручнікам па фізыцы для вышэйшых пачатковых школ і вучыцельскіх сэмінарыяў, я мушу аддаваць шмат часу стварэнню тэрміналёгіі, як мага лепей, дапасованай да гэтай мэты. Досі ужо маю шмат матэрыялу, але жыцце на далёкай адлегласьці ад цэнтра беларускай культуры і ніхват сярод кіеўскіх беларусаў людзей, якія цікавіліся-бы гэтымі справамі, робіць тое, што праца мая ні можэ быць раз-

гледжэна з усіх бакоў знаючымі людзьмі. Дзеля таго клічу усіх, хто цікавіцца гэтым пытаннем, пакуль што зрабіць так:

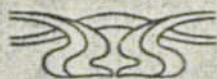
Ніхай кожны з нас возьме на сябе якую небудзь школьную навуку, ці аддзел яе, і ад пачатку да канца выпрацуе тэрміны, якія і надрукуе у «Вольнай Беларусі».

Такім чынам для камісіі, якая складзецца, будзе матэрыял для апрацоўкі. С свайго боку, я прышлю пры першым выпадку матэрыялы па фізычнай тэрміналёгіі, а цяпер дадаю, што маю пад рукою:

МАТЭРЫЯЛЫ
для фізычнай тэрміналёгіі.

1).	Фізыка . . .	Физика
2).	Фізычнае цело .	Физическое тѣло
3).	Матэрыя . . .	Вещество
4).	Прастор . . .	Пространство
5).	Ява	Явленіе
6).	Хемія . . .	Химія
7).	Дух	Газ
8).	Становішчо матэрыі . . .	Состояніе веществ.
9).	Жыжка . . .	Жидкость
10).	Духавідны . .	Газообразный
11).	Вугальны квас .	Углекислый газ
12).	Будоўля матэрыі	Строеніе вещества
13).	Абсяг . . .	Объем
14).	Мерная шклянка	Мензурка
15).	Імпэт . . .	Сила
16).	Імпэт цяжару .	Сила тяжести
17).	Вага . . .	Вѣс
18).	Мярыло . .	Масштаб
19).	Простападны напрамак . .	Вертикальное направленіе
20).	Паземны напрамак	Горизонтальное направленіе.

Кіеу. С пашанаю **Л. Леушчэнка**.

Яшчэ аб справі будовы Беларускаго Народнаго Дому у Менску.

У папярэднім нумэры «Вольн. Белар.» я закрануў азначэную у загалоўку справу. Ні хочучы, каб яна засталася толькі тэмай для газэтнай стацці, а посьля супачыла у кучы макулятуры, —разьвіваю далей гэтую думку, прапануючы способы яе рэалізацыі.

Самы просты, на мой погляд, способ правядзення проэкту будовы у Менску Беларускаго Народнаго Дому у жыцце — гэта заргатізаваць таварыство будовы. Гэткая арганізацыя—гэта глаўны пачатак работы. Стварыўшы яе, можна ужо пачаць зьбіраць грошы, бо дагэтуль, калі-б нават і знайшліся людзі, маючыя ахвоту даць сваю ахвяру на гэтую народную справу, то ні ведаюць, куды зьвярнуцца, куды даць грошы.

Ніхай нікога ні палохае аграмаднасьць сумы патрэбнай на гэтае дзело! Німа мейсца на скептыцызм. Ніхай нават збор грошы ідзе памалу, ніхай нават проэкт гэны дачэкаецца свайей рэялізацыі у далёкай будучыні,—ўсе роўна,—рук складываць нельга, работу трэба рабіць...

Але я веру, што будова Дому у Менску ні так трудная да выпоўнення, як на першы погляд здаецца. Ініцыятыва і энэргія едзінак, а спогад усяго народу могуць зрабіць вельмі многа. Чэскі тэатр сёлета справуляў толькі 50-ую гадаўшчыну свайго жыцця. Гэта-ж такі малы кавалак часу, а праз гэты час тэатр чэскі стаў на эўропэйскай вышыні. Чэхі ужо маюць багатую драматычную літэратуру, пакаленні мастакоў сцэнічнаго штукарства, свае «Народнае Дівадло». На правінцыю прамені сцэнічнаго мастацтва нясуць прыватныя правінцыянальныя драматычныя труппы...

Жыцце ідзе наперад усе шпарчэй. Тое, што калісь рабілося праз 50 год, цяпер павінно зрабіцца шмат хутчэй. Тое, што чэхі, ні маючыя свайей дзяржаўнасьці, зрабілі для свайго тэатру праз поўсталецце, мы зробім у час карацейшы, калі у нас, так сама, як і там, справа гэта здабудзе сабе популярнасьць паміж усяго народу. І вось, дзеля гэтаго, калі ўваскрэсьне да жыцця таварыство будовы Народнаго Дому, трэба, каб увойсьце у гэнае т-во было для усіх магчымо, каб кожны мог дакінуць сваю капейку да народнай справы. І тады мы, як і нашы браты—чэхі, будзем магчы на сьценах сьвятыні нашаго мастацтва выпісаць гордыя, пекныя словы: «народ сабе»...

Ф. А.

Поэтам.

Што дзень чытаю вашы творы
І часам сам пішу,
Калі душа у цяжкім горы,
Калі ад сьлез гашу
Агонь сьвятога паважэння
Да працы, да лясоу
І праз надзею 'ад сумнення
У путах дум ізноу.
Мой нудны верш—і шчасьця сьвета
Ен ні нясе с сабой.
Поэт я жалю, і праз гэта
Я знаюся з нудой.
Але люблю у час нядолі
Успомніць дні жыцця
Сваіх братоу, і песьні волі
Люблю успомніць я.
. . . .
. . . .
Дык вы, поэты, ні сьпевайце,
Што вам у дзень здалось,—
Сьпевайце песьні і складайце,
Як нам дауней жылось!
Поэт—цікавае тварэнне,
Ен для другіх узрос...
Ні трэба-ж жалю і вонтпення
І годзі цяжкіх сьлез!
Бо веру я, народ паустане
Да працы з нібыцця,
Як кветкі с пахам на кургане
Вясною да жыцця!
Бо веру я, іноу вярнецца
Ні паншчына,—судзьдзя:
Мне воля сьніцца і, здаецца,
Што волю бачу я!

Менск, 17/VI 18. **М. Запольскі**.

Рэдактар **Я. Лёсік.**

Выдавец: «Т-во Беларускай Культуры». Друкарня Я. А. Грынблята.